I

(Uznesenia, odporúčania a stanoviská)

UZNESENIA

EURÓPSKY HOSPODÁRSKY A SOCIÁLNY VÝBOR

577. PLENÁRNE ZASADNUTIE EURÓPSKEHO HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO VÝBORU, 22. 3. 2023 – 23. 3. 2023

Uznesenie Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Zjednotení za demokraciu

(2023/C 184/01)

Spravodajcovia: **Stefano MALLIA (MT – I)**
Oliver RÖPKE (AT – II)
Séamus BOLAND (IE – III)

Právny základ	článok 50 rokovacieho poriadku
Prijaté v pléne	23. 3. 2023
Plenárne zasadnutie č.	577
Výsledok hlasovania	
(za, proti, zdržalo sa)	181/0/5

Na oboch stranách hraníc EÚ sú pod tlakom obnova po pandémii, demokratické hodnoty, občiansky priestor, sloboda médií, diverzita, ako aj liberálna demokracia, pričom od začiatku vojny na európskej pôde došlo k zhoršeniu: menej ako 50 % svetovej populácie žije v demokratickom systéme.

Keďže svet je naďalej svedkom brutálnej vojny na Ukrajine a jej ničivých dôsledkov z humanitárneho, sociálneho a hospodárskeho hľadiska, EHSV vyzýva na posilnenie demokracie a demokratických hodnôt.

Pozoruhodné zmobilizovanie organizácií občianskej spoločnosti EÚ, ktoré ponúkajú humanitárnu, logistickú a zdravotnú pomoc ukrajinskému ľudu, takisto poukázalo na význam dobre prepojenej, efektívnej a dynamickej občianskej spoločnosti. Aj mimo Ukrajiny sme svedkami občianskych hnutí, ktoré bojujú za demokraciu v Iráne, Bielorusku a Moldavsku. Ich posilnenie posilňuje demokracie.

Teraz je viac než v minulosti dôležité investovať do zvyšovania odolnosti demokracií a ich schopnosti lepšie chrániť naše základné práva, budovať dlhodobý mier a stabilitu a napokon aj zaručiť prosperitu pre všetkých.

Je nepochybné, že by sme sa mali zapojiť do spoločných úvah o nových prístupoch k posilneniu štruktúr participatívnej demokracie. Silná, nezávislá a rôznorodá občianska spoločnosť je dôležitejšia než kedykoľvek v minulosti ako kľúčová zložka na zabezpečenie aktívneho občianstva a odolnej demokracie, ktorá môže chrániť právny štát, základné práva, slobodu prejavu a integritu nášho demokratického spôsobu života. Demokracia v EÚ je neoddeliteľne a neodvolateľne spojená s koncepciami rovnosti, spravodlivosti, dodržiavania ľudských práv a nediskriminácie, ako sa uvádza v článku 2 Zmluvy o EÚ.

V časoch zložitých zmien a výziev môže byť deliberatívna/participatívna demokracia súčasťou širšieho obrazu o systémovej zmene, ktorá je potrebná. Mnoho príkladov potvrdzuje, že ak sa táto demokracia bude účinne uplatňovať, môže tvorcom politík umožniť prijímať ťažké rozhodnutia o najnáročnejších problémoch verejnej politiky a posilniť dôveru medzi občanmi a vládou. Nevyhnutným predpokladom je zabezpečiť, aby zohľadňovala rozmanitosť názorov a právo na ich slobodné vyjadrenie. Participatívna demokracia však nie je všeliekom. Demokratické spoločnosti musia reagovať na rôznorodé výzvy, ktoré si vyžadujú rôzne metódy účasti. Demokratická správa vecí verejných si preto vyžaduje využívanie rôznych mechanizmov na rôzne účely, aby sa využili ich silné a slabé stránky.

Musíme sa spoločne usilovať o novú rovnováhu medzi zastupiteľskou demokraciou, participatívnou demokraciou a priamou demokraciou.

V záveroch Konferencie o budúcnosti Európy z 9. mája 2022, ktoré sa týkajú európskej demokracie, konkrétne v návrhoch 36 a 39, sa **stanovujú ciele zvýšiť účasť občanov a posilniť štruktúry participatívnej demokracie a deliberatívnych opatrení**. Vzhľadom na výsledky Konferencie o budúcnosti Európy a dôležitú úlohu, ktorú už zohráva Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV), by EHSV chcel načrtnúť rôzne možnosti, ktoré by mohli poskytnúť návod na inštitucionálne reformy, aby čo najlepšie slúžili cieľom EHSV.

Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) v tejto súvislosti a v nadväznosti na Dni občianskej spoločnosti 2023:

1. vyzýva na účinné vykonávanie článku 11 Zmluvy o EÚ vrátane **európskej stratégie pre občiansku spoločnosť** a európskeho štatútu združení s cieľom prepojiť rôzne prvky skutočne emancipujúceho a inkluzívneho priestoru s cieľom obnoviť angažovanosť a zaviesť štruktúrovaný občiansky dialóg medzi inštitúciami EÚ, a to najmä prostredníctvom pozývania organizovanej občianskej spoločnosti na sociálne summity a konferencie na vysokej úrovni. Ak má mať sektor občianskej spoločnosti zmysluplnejšie a širšie zapojenie, dôležité sú aj zdroje. Pre organizácie občianskej spoločnosti sú potrebné lepšie možnosti financovania a spravodlivé a transparentné politické rámce na budovanie kapacít vrátane cezhraničnej ochrany s cieľom budovať kapacitu a odolnosť všetkých organizácií občianskej spoločnosti vrátane mládežníckych organizácií, sociálneho hospodárstva a dobrovoľníckeho sektora, ako aj prístup k flexibilným a udržateľným zdrojom, či už súkromným alebo verejným;

2. zdôrazňuje, že je potrebné posilniť kľúčovú úlohu organizovanej občianskej spoločnosti a sociálnych partnerov pri podpore deliberatívnej demokracie, ktorá dopĺňa zastupiteľskú demokraciu, s cieľom ďalej posilňovať občiansky dialóg vo všetkých členských štátoch a na úrovni EÚ. Sila a moc európskych demokracií sú založené na pevnej a rozsiahlej spolupráci medzi EÚ a jej členskými štátmi, ktorá musí pomôcť budovať kapacity organizácií občianskej spoločnosti, keďže nezávislé organizácie občianskej spoločnosti sú „strážcami spoločného blaha“, pričom zohrávajú kľúčovú úlohu pri hľadaní udržateľných riešení, podpore spoločenských inovácií a budovaní vzájomnej dôvery v rámci spoločností. Organizácie občianskej spoločnosti takisto pomáhajú identifikovať procesy, poskytujú odborné znalosti na zvýšenie rozmanitosti diskusií a uľahčujú participatívnu demokraciu, ako sa stanovuje v zmluvách;

3. vyzýva na holistický a kooperatívny prístup k vzdelávaniu a odbornej príprave v snahe reagovať na súčasné výzvy. Európska politika v oblasti zručností by sa mala formovať spoločne s organizáciami občianskej spoločnosti a sociálnymi partnermi, ktorí majú politický kapitál, konkrétne znalosti a chápu súčasné potreby a nedostatky. V tejto súvislosti vyzýva, aby bol rok 2025 vyhlásený za Európsky rok dobrovoľníkov, pretože tento sektor zohráva veľmi dôležitú úlohu pri rozvoji neformálnych zručností;

4. zdôrazňuje, že skutočnou oporou participatívnej a deliberatívnej demokracie sú prierezové kompetencie: spolupráca, kritické myslenie, riešenie problémov, demokratické a kolektívne riadenie, riešenie konfliktov, občianska výchova a mediálna gramotnosť. Tieto zručnosti sú kľúčové pre boj proti antidemokratickým trendom, podporu európskych hodnôt a prekonanie súčasných sociálno-ekonomických a politických rozdielov a zároveň umožňujú organizáciám občianskej spoločnosti a sociálnym partnerom spoločne navrhovať politiky prostredníctvom konzultačných alebo participatívnych prostriedkov s cieľom dospieť k zodpovednosti, transparentnosti a aktívnemu občianstvu;

5. je odhodlaný pomáhať pri ďalšom rozvoji nástrojov na posilnenie participatívnej a deliberatívnej demokracie, ako sú európska iniciatíva občanov a online verejné konzultácie EÚ, ktoré musia byť plne prístupné širokej verejnosti, pričom o nich musí verejnosť vedieť;

6. zdôrazňuje význam volieb do Európskeho parlamentu v roku 2024 a kľúčovú úlohu organizácií občianskej spoločnosti pri podpore účasti voličov a proeurópskeho cítenia, ako aj v boji proti neúčasti a dezinformáciám. EHSV vyzýva európske politické rodiny, aby vo svojich volebných prejavoch zdôraznili úlohu, ktorú majú organizácie občianskej spoločnosti pri posilňovaní demokratického života;

7. opätovne zdôrazňuje svoju ochotu spolu s organizáciami širšej občianskej spoločnosti a inštitúciami EÚ pôsobiť sprostredkovateľ diskusie o európskom projekte aj občanmi, ktorí ešte nie sú presvedčení, a osloviť ich v ich komunitách, na ich územiach, v ich mestách a obciach. Preto je nevyhnutné vytvoriť možnosti účasti na verejných diskusiách a podporovať účasť na všetkých úrovniach;

8. Komisia by mala v rámci svojej internej štruktúry vypracovať ustanovenia pre kontaktné osoby zodpovedné za občiansky dialóg. Mala by tiež nabádať členské štáty, aby posilnili štruktúry občianskeho dialógu a podporovali ich vytváranie tam, kde ešte neexistujú, a to využitím európskych finančných prostriedkov. Táto iniciatíva by zvýšila informovanosť a zlepšila kvalitu občianskeho dialógu, čím by pomohla Komisii a členským štátom lepšie pochopiť výhody, ktoré môže dobre fungujúci občiansky dialóg priniesť pri tvorbe politík. Občiansky dialóg by navyše posilnili výskumné a monitorovacie činnosti, čo by viedlo k vytypovaniu a výmene najlepších postupov;

9. v tejto súvislosti zdôrazňuje, že zapojenie mladých ľudí a mládežníckych organizácií je obzvlášť dôležité pri mobilizácii prvovoličov a mladých voličov. V záujme dosiahnutia plnohodnotnej reprezentatívnosti je potrebné podporovať riešenia, ktoré v tejto súvislosti umožňujú široké zapojenie a podporujú rovnosť príležitostí. Je potrebné osloviť tých, ktorí sú najviac vzdialení od centier, kde sa prijímajú rozhodnutia, a zapojiť sa do diskusií s nimi. Nevyhnutnou sa javí byť širšia účasť na miestnej úrovni;

10. okrem toho vyzýva Európsky parlament, Európsku radu a členské štáty, aby urýchlene zmenili a doplnili akt o voľbách z roku 1976 s cieľom objasniť zásady univerzálnosti, priamej povahy a tajnosti volieb. Umožnilo by to vykonávanie noriem v celej EÚ, čím by sa osobám so zdravotným postihnutím zaručili hlasovacie práva.

EHSV na základe uvedených odporúčaní a Konferencie o budúcnosti Európy:

11. považuje nedávno podpísaný protokol o spolupráci s Európskou komisiou (27. októbra 2022) za obnovený politický záväzok prispievať k európskemu politickému programu a k hlavnému cieľu, ambíciám ([1]) a túžbam Európy, a to dosiahnuť konkurencieschopnú, hospodársky prosperujúcu, sociálne inkluzívnu a environmentálne udržateľnú Európsku úniu a zároveň zabezpečiť, aby bol prechod na klimatickú neutralitu, digitalizáciu a demografické zmeny sociálne spravodlivý a primeraný, a dosiahnuť úspechy Európskej zelenej dohody a digitálneho desaťročia do roku 2030 pre všetkých Európanov. Európska únia sa tiež musí riadiť Európskym pilierom sociálnych práv a programom konkurencieschopnosti, politickými plánmi, ktorými sa zabezpečí, že sa na nikoho nezabudne;

12. je pripravený pôsobiť ako kľúčové centrum pre účasť občanov a organizovanej občianskej spoločnosti vrátane budúcich panelových diskusií občanov, pričom v súčasnosti je jeho legitimita väčšia než kedykoľvek v minulosti. Úlohou takéhoto centra by bolo znásobiť účinok prebiehajúcich konzultácií s občanmi, ktoré organizuje Európska komisia a iné inštitúcie, a tiež systematicky získavať spätnú väzbu od európskej organizovanej občianskej spoločnosti o všetkých hlavných prioritách a politikách európskej politickej agendy. Pomôže to zvýšiť dôveru verejnosti v projekt a inštitúcie EÚ tým, že občania získajú efektívnu úlohu pri verejnom rozhodovaní. EHSV by bol sprievodcom, ktorý by usmerňoval, kontroloval, navrhoval, organizoval, riadil a uľahčoval deliberatívne postupy s pomocou externých odborníkov a zástupcov organizácií občianskej spoločnosti. Táto ponuka vychádza najmä zo záverečnej správy Konferencie o budúcnosti Európy z 9. mája 2022, v ktorej sa výslovne vyzýva na „posilnen[ie] inštitucionálnej úlohy výboru a jeho splnomocnen[ie], aby fungoval ako sprostredkovateľ a garant činností participatívnej demokracie, akými sú štruktúrované dialógy s organizáciami občianskej spoločnosti a panelové diskusie občanov“. V tejto súvislosti by sa odporúčania uvedené v stanoviskách EHSV z vlastnej iniciatívy a prieskumných stanoviskách na žiadosť Komisie mali v prípade potreby preskúmať prostredníctvom hodnotenia politík EÚ;

13. zastáva názor, že panelové diskusie občanov a konzultácie s organizáciami občianskej spoločnosti by sa mohli zamerať na stanovenie programu, ako je príprava pracovného programu Komisie, alebo by mohli byť spojené so životným cyklom kľúčových legislatívnych priorít. Príspevok občanov by mohol byť najužitočnejší v predlegislatívnej fáze na prerokovanie a vypracovanie odporúčaní pred niektorými najdôležitejšími (legislatívnymi) návrhmi. Na tento účel by sa mohli uskutočniť konzultácie s panelovými diskusiami občanov a organizáciami občianskej spoločnosti na základe ročného plánu a harmonogramu, ktoré stanoví EHSV v spolupráci s európskymi inštitúciami. To by mohlo zahŕňať konkrétne žiadosti Európskej komisie, Európskeho parlamentu alebo Rady Európskej únie, samotného EHSV alebo jeho partnerskej organizácie, Európskeho výboru regiónov;

14. opakuje, že cyklus činnosti by sa mohol začať prejavom o stave Únie a vyhlásením o zámere so zreteľom na ročný pracovný program Európskej komisie na nasledujúci rok. Konzultácie by prebehli v prvej polovici nasledujúceho roka;

([1]) Články 2 a 3 Zmluvy o Európskej únii.

15. ako doplnok k nástrojom na posilnenie právneho štátu bude naďalej ostatným inštitúciám EÚ navrhovať zriadenie každoročného fóra EÚ o základných právach, ľudských právach a právnom štáte. Toto fórum zlepší monitorovanie tým, že umožní rozhodovacím orgánom EÚ dostávať včasné varovania od organizovanej občianskej spoločnosti a miestnych organizácií zo všetkých členských štátov EÚ, pokiaľ ide o úplné a transparentné uplatňovanie článku 2 Zmluvy o EÚ. Výbor okrem toho vyzýva Európsku komisiu, aby do nadchádzajúceho preskúmania akčného plánu pre európsku demokraciu zahrnula kapitolu o občianskej spoločnosti. EHSV bude takisto zohrávať dôležitú úlohu pri monitorovaní prístupových procesov kandidátskych krajín a podporovať zmysluplnú diskusiu so zainteresovanými stranami s cieľom zabezpečiť dodržiavanie európskych hodnôt vrátane hodnôt, ktoré sa týkajú národnostných a etnických menšín;

16. spustí Európsky týždeň občianskej spoločnosti s cieľom posilniť jej úlohu ako domu európskej občianskej spoločnosti a rozšíriť dosah jej hlavných iniciatív, ako sú Dni občianskej spoločnosti, Deň európskej iniciatívy občanov, Vaša Európa, váš názor a Cena pre občiansku spoločnosť. Táto iniciatíva združí kľúčových aktérov v európskych a vnútroštátnych organizáciách občianskej spoločnosti a poskytne fórum pre dialóg o otázkach, ktoré sa týkajú zainteresovaných strán občianskej spoločnosti na európskej úrovni. EHSV sa bude usilovať o posilnenie aktivít na miestnej úrovni s cieľom čo najviac osloviť tých, ktorí majú obmedzené možnosti zúčastniť sa na diskusiách o európskych otázkach, a zabezpečiť, aby sa ich názory zohľadnili pri rozhodovaní.

V Bruseli 23. marca 2023

Predsedníčka
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Christa SCHWENG